

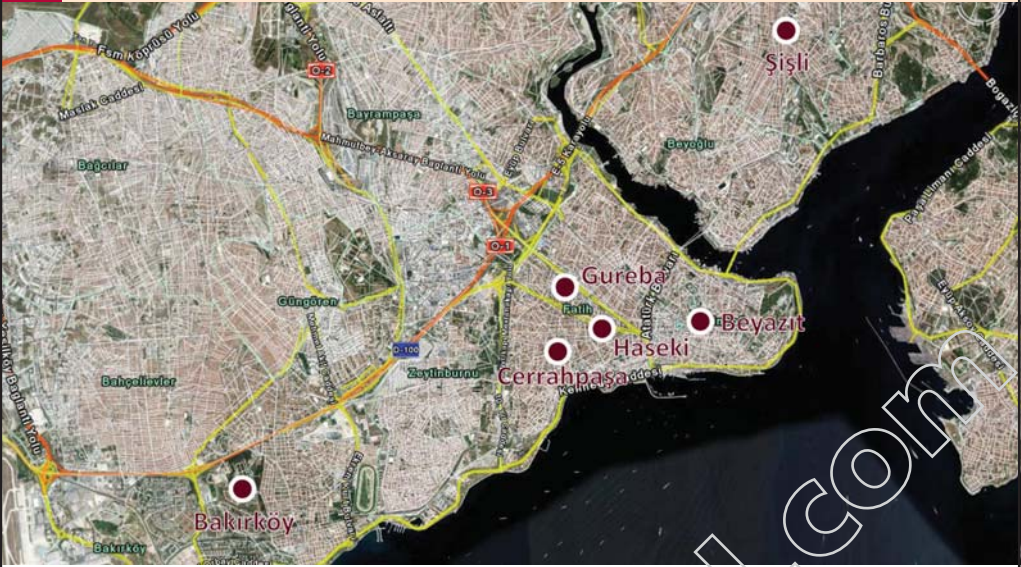
deomed®
Deomed Yayıncılık

Dr. Halûk Çağlayaner
Osmanlı'dan Cumhuriyet'e
Türkiye'de Sağlıkın Çağdaşlaşması
16.5 x 24 cm, XII + 268 Sayfa
ISBN 978-975-8882-45-8

Birinci baskı © Deomed, 2014.

www.deomed.com

12. Kutu [1933-1966] Seferî Talebeler



Harita 2. [1933-1966] yılları arasında İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi'nde eğitim kentin 6 ayrı semtinde veriliyordu; öğrenciler için özel paso çıkartılmıştı. Fakülte bu yıllar arasında, tedricen Çapa'da bütünlüğüne kavuştu. 1967'de Üniversite Senatosu yeni bir tıp fakültesi kurulması ve yerleşiminin Cerrahpaşa'da olmasına karar verdi.

1. Hatemi H. Türk Medeniyetinde Vakıf Sağlık Kurumları. Darüşşifadan Darülfünuna içinde. İstanbul, Dergah Yayınları, 1998: 19-30. 2. Kuban D. Haseki Külliyesi maddesi. İstanbul Ansiklopedisi. İstanbul, Kültür Bakanlığı – Tarih Vakfı Yayını. 1994; II/4-5. 3. Kahya E, Erdemir AD. Bilimin Işığında Osmanlıdan Cumhuriyete Tıp ve Sağlık Kurumları. Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 2000; 143-54, 331. 4. Lewis B. Modern Türkiye'nin Doğuşu. 7. Baskı. Ankara; TTK.1998; 84-5, 81. 5. Berkes N. Türkiye'de Çağdaşlaşma. 13. Baskı. (Yayına hazırlayan Kuyuş A). İstanbul, YKY, 2008; 185, 94, 110, 98. 6. Sarıyıldız G. Hicaz Karantina Teşkilatı (1865-1914). Ankara, TTK. 1996; 6. 7. Hatemi H, Işıl Y. Bir Bilim Dili Mücadelesi ve Tanzimat. İstanbul, İşaret Yayınları, 1989; 7. 8. Erel M. 120 Yıllık Tıbbimizin Tarihine Bir Bakış. İstanbul, İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü; 18-1947; 5-6. 9. Batur A. Taşkılla maddesi. İstanbul Ansiklopedisi. İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları. 1994; 221-2. 10. Ülman YI. Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şahane (Galatasaray Tıbbiyesi) (1838-1848). http://obmuze.com/2008/metin_4608.asp Erişim tarihi: 16.10.11. 11. Kazancıgil A. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültelerinin (İstanbul-Cerrahpaşa) Tarihçesi. Türkiye'de Çağdaş Tıp Eğitiminin Başlangıcı. Tıp Araştırmaları 1999; 9: 254-309. 12. Doğramacı İ. Doksan Yıllık Yaşamımdan Anılar. Bütün Dünya 2000 Dergisi 2006/04:21-34.

50 yıl içinde sonuçlar görünür hale geldi: Modern eğitim olanaklarıyla desteklenmiş Avrupa tarzındaki bir ordu, bürokratik bir örgüt meydana getirildi, İmparatorluk üzerindeki merkezi hâkimiyet büyük ölçüde etkinleşti. Zürcher'e göre; (1993)^[23] 1808'den 1876'ya kadar (II. Mahmud (1808-1839) ile oğulları Abdülmecid (1839-1861) (ve Abdülaziz (1861-1876) dönemlerinde) süren reform çabalarını 5 temel neden engellemiştir:

1. Eğitilmiş ve güvenilir eleman eksikliği

1850'de bile, yeni askeri ve bürokratik usulleri yeterince bilenlerin sayısı yüzölçümüyle ifade edilirdi. Yeni eğitim kurumları devlete uygun mezunları 1840'lardan başlayarak ancak yavaş yavaş sağlayabiliyordu (İlk otopsinin 1842'de yapılması,* Tıbbiye'ye kaydolmak için okuma-yazma bilme zorunluluğunun ancak 1846-1847 öğretim yılında konulması† bu saptamayı tıp açısından doğrular).

* Aydın E. Dünya ve Türk Tıp Tarihi. Ankara, Güneş Kitabevi, 2006; 182.

† Ülman YI. Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şahane (Galatasaray Tıbbiyesi) (1838-1848) http://www.obmuze.com/2008/metin_4608.asp Erişim tarihi: 13.10.2011

2. Reformların toplumsal tabanının bulunmaması

Reformları kabul etmeyen hizipler, girişimi geçici olarak durdurabiliyorlardı.

3. Bürokraside geleneğin yerini hukuka bırakmaması

Klasik dönemin intisab geleneği sürüyordu: Yüksek devlet memurları çok sayıda kişinin hamisi [koruyucusu] idiler. Bu kişiler sarayın bitmek bilmez iç çekişmelerinde kapıldıkları kişilere destek olurlardı. Bu durum yeni kurumların işleyişini, özellikle “işe alma ve çıkarma” dairesini zayıflatıyordu (→Hekim ve Patron).

4. Eski kurumların varlığını sürdürmesi

Bu ikilik İmparatorluğun sonuna kadar sürecektir.

5. Reformların ekonomik ve mali temelinin yokluğu.^[23]

Bu sonuncusu Osmanlı Devleti/Türkiye ile endüstri ülkelerini ayıran temel farktır.

3.8 / 19. ve 20. Yüzyılda Osmanlı

Osmanlı 19. yüzyılını endüstri ülkeleri ile yaşadığı eşitsiz etkileşim belirledi.

1839 -1870 Dönemi mali iflasın eşığı oldu. 1854’te ilk dış borç Kırım Savaşı’nın giderlerini karşılamak için alınmıştı, izleyen 6 yıl içinde 4 kez dış borç alındı. Borç alışkanlık yapan bir uyuşturucu gibiydi: Giderek, yeni dış borç, bir öncekinin taksidini ödemek için alınır oldu.^[7]

Amerikan iç savaşı şiddetlendiğinde; (1861) hammadde akışını sağlama almak isteyen İngil-

Duyun-u Umumiye-i Varidat-ı Muhassasa İdaresi

Genel Borçlar Gelirler Özel Yönetimi [1884-1933]^[1,2]



Alexandre Vallauray (İnşa: 1897)^[1]

1897’ye kadar, İstanbul limanına gemi ile giren yolcu tarihî yarımada solda Topkapı Sarayı ve Ayasofya’nın, sağda Süleymaniye Külliyesinin abidevi kütlelerini görürdü. O tarihte, Topkapı Sarayı ve Süleymaniye arasındaki boşlukta etkileyici, (doğu-batı ekseninde, ≈120x48 m boyutunda^[1]) kunt bir yapı belirdi. Bina, Düvel-i Muazzama’nın Osmanlı başkentindeki varlığını her an hatırlatıyordu. Bab-ı Ali’ye 1 km mesafedeki yapı, 1933’te^[2] işlevini yitirdiğinde Mustafa Kemal’in isteğiyle Haydarpaşa Tıbbiyesi ile birlikte eğitimin hizmetine verildi.

1. Batur A. Düyun-ı Umumiye Binası maddesi. İstanbul Ansiklopedisi. İstanbul. Kültür Bakanlığı-Tarih Vakfı Yayını. 1994; III/111-2.

2. Doğan A. İstanbul Erkek Lisesi maddesi. İstanbul Ansiklopedisi. İstanbul. Kültür Bakanlığı-Tarih Vakfı Yayını. 1994;IV/232.

tere “Manchester Osmanlı Pamuklu Şirketi”ni kurdu; (1862): Şirketin girişimiyle Adana yöresinin tek ürünü pamuk oldu, köylü artık herşeyini dışarıdan almak zorunda idi. Bölge Avrupa’nın yeni hammadde kaynağı ve pazarı oldu.^[4]

1856’da kurulan İngiliz sermayeli “Osman Bank” 1893 fermanıyla merkez bankası yetkisini edindi; adını “Bank-ı Osmanî-i Şa-

hane”ye çevirmesi yetmişti. Borçlar ülkenin gelirleri karşılığında alındığından Batı’nın Osmanlı üzerindeki egemenliği giderek güçlendi; 1862, 1863, 1865, 1869, 1870 borçları birbirini izledi...^[7]

1876’da borçlar ödenemez hale geldi; 20 Aralık 1881 “Muharrem Kararnamesi” ile damga resmi, alkollü içki, balık avı, tuz, tütün

Cibali Tütün Fabrikası

(İnşa: 1884) [1884-1995] Abdülezel Paşa Caddesi, Fatih^[1]



Hovsep Aznavur^[1]

1884’te Osmanlı topraklarında tütün alışverişi ve işleme imtiyazı 30 yıllığına uluslararası Reji İdaresi’ne bırakıldı. Reji, Duyun-u Umumiye’ye bağlı idi.^[2]

Aynı sene, 10.385 m² üzerine Cibali Tütün Fabrikası kuruldu: Tütün işleyen fabrika, 1900’de sigara imaline başladı. Fabrikada 1.500’ü kadın, 662’si erkek, 2.162 işçi çalışıyordu.^[1] Kendi polisi, yangın birimi, hastanesi, okulları, lokantaları, bakkalları, sosyal tesisleri, sosyal görevlileri, sendikaları ile adeta küçük bir şehirdi.^[3] 1925’te millileştirildi; 1946’da puro, 1959’da ilk filtrelili, kokulu, soslu sigara “Samsun”, 1988’de pipo tütününü üretti.

Reji İdaresi tütünün alım-satımını tekeli altında tutmak için geniş bir atlı-silahlı kolcu kadrosu çalıştırıyordu.^[1,2] Çökertme türküsü bu kolculardan söz eder. Mahmut Yesari’nin romanı Çulluk; (1927) ile Alpay’ın şarkısı Fabrika Kızı’nın; (1970) kahramanları, Cibali Tütün Fabrikası’nda çalışan birer genç işçi kızıdır.

1995’te üretimi durdurulan fabrika 1999-2001’de restore edildi. Hal’ en Kadir Has Üniversitesi tarafından kullanılmaktadır.^[3]

1. Kuruyazıcı H, Tapan M. Sveti Stefan Bulgar Kilisesi Bir Yapı Monografisi. YKY. 2. Baskı, İstanbul, 2009;47

2. Cibali Tütün Fabrikası maddesi. İstanbul Ansiklopedisi. İstanbul. Kültür Bakanlığı-Tarih Vakfı Yayını. 1994; II/429.

3. Mehmet Alper ile Cibali Tütün ve Sigara Fabrikası’ndan Kadir Has Üniversitesine (03.04.2008).

<http://www.mimarizm.com/KentinTozu/Makale.aspx?.id=418&sid=408> Erişim tarihi: 31.07.2011

4. Üniversite Hakkında. <http://www.khas.edu.tr/universite-hakkinda/tarihce.html> Erişim tarihi: 31.07.2011